

รูปแบบการพัฒนานักศึกษาตามหลักภาวนา 4

กรณีศึกษา วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี

A MODEL OF STUDENTS' DEVELOPMENT ACCORDING TO THE 4

BHĀVANĀ : A CASE STUDY OF SIAM BUSINESS COLLEGE

NONTABURI PROVINCE

กิตติญาภรณ์ ร้อยหมื่นไฉ

วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี

ดร. นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: kittiyaporn1198@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 1 กรกฎาคม 2562

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 2 สิงหาคม 2562

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 7 สิงหาคม 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนานักเรียนตามหลักภาวนา 4 : กรณีศึกษา วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี 2) เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนานักเรียนตามหลักภาวนา 4 : กรณีศึกษา วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการพัฒนานักเรียนตามหลักภาวนา 4 : กรณีศึกษา วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percent) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t - test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - way ANOVA) ส่วนการนำเสนอรูปแบบการพัฒนานักศึกษาตามหลักภาวนา 4 : กรณีศึกษา วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัย พบว่า

1. รูปแบบการพัฒนานักศึกษาตามหลักภาวนา 4 : กรณีศึกษา วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 3 จำนวน 30 ฉบับ/คน (1) ด้านกายภาวนา คะแนนอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ 49.52, รองลงมาคะแนนระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยที่ 22.86, และคะแนนในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยที่ 4.19 (1) ด้านศีลภาวนา คะแนนอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ 46.67, รองลงมาคะแนนระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยที่ 30.47, อยู่ในระดับน้อยมีค่าเฉลี่ยที่ 21.91. (๓) ด้านจิตภาวนา คะแนนอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ 48.89, รองลงมาคะแนนระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยที่ 25.33, ระดับ

น้อย มีค่าเฉลี่ยที่ 25.00. (4) ด้านปัญญาภาวนา คะแนนอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ 48.57, รองลงมา คะแนนระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยที่ 23.81, รองลงมาในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยที่ 23.33.

2. ข้อเสนอแนะต่อรูปแบบการพัฒนาการศึกษาตามหลักภาวนา 4 : กรณีศึกษา วิทยาลัยสยาม บริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี จากแนวปัญหาอุปสรรค ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3 สรุปได้ว่า (1) ด้านกายภาวนา ควรทำตัวให้สงบไม่ฟุ้งซ่าน รู้จักการภาวนาในท่ามกลางและนอน เพื่อผ่อนคลายอิริยาบถ (2) ด้านศีลภาวนา ควรรู้จักการสมาทานศีล รักษาศีลที่ได้รับจากพระสงฆ์ เพื่อชำระกายและวาจาให้บริสุทธิ์ (3) ด้านจิตตภาวนา ควรมีการกำหนดจิตอารมณ์และสำรวมจิตอินทรีย์ให้อยู่กับตัวตนและให้เป็นปัจจุบัน (4) ด้านปัญญาภาวนา ควรมีการสังเกต การรู้จักคิดวิเคราะห์ และศึกษาหาความรู้เพื่อประเทืองปัญญาคือความรอบรู้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ : รูปแบบ, การพัฒนา, ภาวนา 4.

Abstract

This research was the aims 1. To study a Model of Students' Development in according to the 4 Bhāvanā: A Case Study of Siam Business College Nontaburi Province. 2. To comparison Development in according to the 4 Bhāvanā: A Case Study of Siam Business College Nontaburi Province according to personnel data. 3. To study the suggestion and solve problem to develop students by the 4 Bhāvanā: A Case Study of Siam Business College Nontaburi Province. The statistics for research as namely Frequency, Percent, Mean, Standard Deviation, t – test, analyze for One – way ANOVA. Therefore, the present for a Model of Students' Development in according to the 4 Bhāvanā: A Case Study of Siam Business College Nontaburi Province.

Result had found that:

1. A Model of Students' Development in according to the 4 Bhāvanā: a Case Study of Siam Business College Nontaburi Province of 3rd vocational students as number 30 persons. (1) For Kaya- Bhāvanā, they were the most revel by average ($\bar{X}$) as 49.52, for medium ($\bar{X}$) as 22.86, and low level ($\bar{X}$) as 4.19. (2) For Sila- Bhāvanā, they were the most revel by average ($\bar{X}$) as 46.67, for medium ($\bar{X}$) as 30.47, and low level ($\bar{X}$) as 25.91. (3) For Jitta- Bhāvanā, they were the most revel by average ($\bar{X}$) as 48.89, for medium ($\bar{X}$) as 25.33, and low level ($\bar{X}$) as 25.00. (4) Wisdom- Bhāvanā, they were the most revel by average ($\bar{X}$) as 48.57, for medium ($\bar{X}$) as 23.81, and low level ($\bar{X}$) as 23.33.

2. Suggestion a Model of Students' Development in according to the 4 Bhāvanā: A Case Study of Siam Business College Nontaburi Province, from problems and obstacles of the 3rd vocational students summarized as, (1) For Kaya- Bhāvanā, they should be calm cultivate concentration by sitting and sleeping to relax manner. (2) For Sila- Bhāvanā, they should know precept recite from monks for purify. (3) For Sila-Bhāvanā, they should set emotional and organic mobilize for the present, (4) Wisdom- Bhāvanā, they should observe analyzed then more studied for more wisdom by properly.

Key words; Form, Development, Bhāvanā 4

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมไทยปัจจุบัน ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์เป็นอย่างมาก ทำให้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนวิถีชีวิต มีความเจริญทางด้านวัตถุ มีการแข่งขันกันมากขึ้น เกิดความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม แกร่งแย่งชิงดี ทำให้ต่างคนต่างดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยของชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมบริโภคนิยม ซึ่งนำมาสู่ความเสื่อมถอยทางด้านศีลธรรม และจริยธรรมของผู้คนในสังคมไทย และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมก็เลือนหายไปด้วย ชุมชนก็เริ่มห่างจากวัดมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความเครียด การแบ่งฝักแบ่งฝ่าย ยาเสพติด การคอร์รัปชัน การล่องละเมิดทางเพศ การทำร้ายบุพการี เป็นต้น (ประเวศ วะสี, 2539: 89)

หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็น “อภิลักขิต” คือไม่ประกอบด้วยกาลและเวลา หมายถึงไม่มีความล้าสมัยและก็ไม่ล้าสมัย แต่กลับทันสมัยอยู่เสมอ ที่เป็นหัวใจสำคัญ คือ “สัพพปาปสฺส อภินิหารํ คือการเว้นจากความชั่วทั้งปวง, กุสลสฺสุปสมฺปทา คือการทำกุศลให้ถึงพร้อม, และ สจิตฺตปริโยทปนํ คือการบำเพ็ญเพียรทำจิตใจให้ผ่องใสบริสุทธิ์” จะเห็นได้ว่าหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนายังเป็นมากกว่าแนวคิดทฤษฎี ที่มีความลึกซึ้ง แยกย่อย และเป็นไปตามกฎธรรมชาติ ขณะที่แนวคิด ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ถึงแม้จะถูกมองว่าเป็นไปตามหลักวิทยาศาสตร์ หากแต่เมื่อนำมาประยุกต์ใช้แล้วอาจจะขาดมิติแห่งความสมบูรณ์ในบางเรื่องบางอย่างไป ในการพัฒนาชุมชนก็เช่นกัน หากมุ่งเน้นพัฒนาให้เป็นที่ไปตามแนวคิดทฤษฎีแบบตะวันตก ที่เน้นการสร้างคนในชุมชนให้เก่งโดยอาศัยการเพิ่มพูนความรู้และทักษะในการทำงาน ซึ่งนั่นก็เป็นเพียงการพัฒนาคนให้มีเพียงวิชาหรือความรู้เท่านั้น ในขณะที่การพัฒนาชุมชนตามแนวทางพระพุทธศาสนานั้น นอกจากจะมีหลักการในการสร้างคนให้เป็นคนเก่ง ให้เป็นคนมีความรู้ มีความสามารถแล้ว สิ่งที่เป็นเนื้อหรือสาระสำคัญหลักก็คือหลักพุทธธรรมยังเป็นเครื่องมือในการสร้างคนให้เป็นคนเก่ง ดี

และมีความสุขได้ด้วย พระพุทธศาสนามีมิติมุมมองต่อทรัพยากรมนุษย์หรือคนทำงานที่ว่า คนเราจะเก่งหรือมีความรู้ ความสามารถเพียงอย่างเดียวไม่ได้ สิ่งที่สำคัญ คือ คนทุกคนจะต้องมีคุณธรรมความดีอยู่ในคนๆ นั้นด้วย กล่าวคือพระพุทธศาสนาจะเป็นหลักวิชาที่จะพัฒนาให้คนเป็นคนเก่ง (วิชา) และดี (จรรยา) จึงจะได้อธิว่าเป็นทุนมนุษย์ที่สมบูรณ์ (วิชาจรณสัมปันโน) แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น พระพุทธศาสนาก็มิได้ปฏิเสธแนวคิดทฤษฎีแบบตะวันตก หากแต่หลักการทางพระพุทธศาสนานั้นกลับสอนให้นำเอาหลักวิชามานำบูรณาการร่วมกัน เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์เพียงพร้อมและสอดคล้องอย่างลงตัวตามหลักธรรมชาติ

การพัฒนาชุมชนและเยาวชนจึงเป็นภาระหน้าที่อย่างหนึ่งที่พระภิกษุสงฆ์ผู้เป็นเจ้าของวัด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ชุมชน และมีบทบาทในการเป็นผู้นำทางด้านจิตใจ เป็นที่ยึดเหนี่ยวศรัทธาของชาวชุมชน จึงสามารถที่จะนำพาให้ประชาชนในชุมชนนั้น ๆ ร่วมมือกันเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนนั้น เพื่อความเจริญก้าวหน้าของชุมชนทั้งด้านความเป็นอยู่ การศึกษา สภาพแวดล้อมทางกายภาพด้านต่าง ๆ ภายในชุมชน รวมถึงการเป็นตัวแทนประชาชนในชุมชนในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อนำพาชุมชนให้เจริญในทุก ๆ ด้านนั่นเอง ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเอกสารเพื่อค้นหาความหมาย หลักการองค์ประกอบ วิธีการ แนวคิดทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนทั้งจากเอกสารของนักวิชาการในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งสามารถนำมาแสดงได้เป็นลำดับ

หลักการสอนและพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา จากการศึกษาพระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกา และคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนามองว่า มนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายเป็นทุกข์หรือปัญหา และปัญหานั้นมนุษย์เราสามารถแก้ไขได้ ในทางปฏิบัติและพระพุทธศาสนานั้นมุ่งไปสู่การแก้ไขปัญหา แต่ในแง่ของการสังคมสงเคราะห์เราสามารถที่จะนำหลักการสงเคราะห์ตามแนวพระพุทธศาสนามาปฏิบัติได้ และหลักการสังคมสงเคราะห์ตามแนวพระพุทธศาสนา ประมวลได้ 7 ประการ ดังนี้

(1) ต้องคำนึงถึงหลักเหตุผลเป็นสำคัญ พระพุทธศาสนามองว่า สิ่งต่าง ๆ ดำเนินไปตามเหตุปัจจัย หรือดำเนินไปอย่างมีเหตุมีผล ปัญหาย่อมเป็นสิ่งที่เกิดแต่เหตุ ดังนั้นการแก้ไขปัญหาตามธรรมชาติของพระพุทธศาสนา จะต้องแก้ไขที่เหตุของปัญหานั้น เมื่อบุคคลแก้ไขปัญหาที่เหตุของการก่อให้เกิดปัญหาแล้ว ย่อมจะเกิดผลของการดับปัญหานั้น นี่เป็นกฎธรรมชาติที่เป็นหลักทางพระพุทธศาสนา

หลักของการแก้ไขปัญหาตามเหตุตามปัจจัยนี้ สามารถกล่าวโดยสรุปโดยอาศัยคำกล่าวของพระอัสสชิเถระที่กล่าวแก่อุปติสสมานพ (พระสารีบุตร) ว่า “เอ ฐมมา เหตุปุปภาวา เตสํ เหตุ ตถาคโต เตสญจ โย นิโรธเ อเว วาที มหาสมโณฯ” หมายความว่า ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตตรัสเหตุแห่งธรรมเหล่านั้นและความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะมีปกติทรงสั่งสอนอย่างนี้ (วิ.มหา. (ไทย). 4/65/57)

(2) ต้องยึดหลักทางสายกลาง หลักทางสายกลาง เป็นหลักเกณฑ์แห่งการแก้ไขปัญหาทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญมาก ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร (วิ.มหา. (ไทย) 4/13/16) พระพุทธองค์ ได้ตรัสถึงวิธีการแก้ไขปัญหาที่ผิดพลาดที่สุด 2 ประการ คือ กามสุขัลลิกานุโยค (การหมกมุ่นในความสุขทางกาม) กับ อตตกิลมณานุโยค (การทรมานตนให้ลำบาก) พระองค์ตรัสว่าการกระทำทั้งสองประการนี้ไม่ใช่ทางที่จะทำให้บุคคลบรรลุถึงการดับทุกข์ได้ และทรงเสนอการปฏิบัติตามหลักที่ถูกต้อง คือ มัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง ได้แก่ มรรคมืองค์ 8) ตามแนวพระพุทธศาสนา ทางสายกลางคือการปฏิบัติไม่ตั้งจนเกินไปและไม่หย่อนจนเกินไป เป็นการปฏิบัติที่พอเหมาะพอดีและให้สำเร็จประโยชน์ ในแง่ของการสังคมสงเคราะห์ทางสายกลาง หมายถึง การไม่สงเคราะห์เน้นหนักทางด้านวัตถุจนเกินไปจนลืมด้านจิตใจ หรือไม่เน้นทางด้านจิตใจจนลืมวัตถุ แต่เป็นการสงเคราะห์ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจไปพร้อม ๆ กัน

(3) ต้องยึดหลักพึ่งตนเอง ทางพระพุทธศาสนา การสงเคราะห์ผู้ที่มีปัญหานั้น ต้องให้ความร่วมมือและปฏิบัติด้วยตนเอง พระพุทธองค์เป็นแต่เพียงผู้บอกหนทางไปสู่ความดับทุกข์ (ปัญหา) ส่วนการเดินทาง (ลงมือปฏิบัติ) นั้น เป็นหน้าที่ของผู้ที่ต้องการพ้นทุกข์หรือปัญหาจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติเอง ไม่สามารถให้ใครมาลงมือปฏิบัติแทนได้

หากมองในแง่สังคมสงเคราะห์ ปัญหาต่าง ๆ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยในลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผล ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายนอก ดังนั้นการแก้ไขปัญหาจึงเป็นเรื่องของเหตุผล มนุษย์จะต้องเป็นผู้ลงมือกระทำเหตุปัจจัยที่เป็นการแก้ไขปัญหาเอง หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ช่วยเขาเพื่อให้เขาสามารถช่วยเหลือตนเองได้ การพึ่งตนเองได้ตามทฤษฎีของพระพุทธศาสนาก็คือ การที่บุคคลสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง

(4) ต้องเป็นไปอย่างสมดุล พระพุทธศาสนาเน้นทางสายกลาง เป็นหลักปฏิบัติให้พอเหมาะพอดี ไม่เคร่งเกินไป คือ ไม่เน้นในการพัฒนาวัตถุมากเกินไป (กามสุขัลลิกานุโยค) (วิ.มหา. (ไทย) 4/13/20) และ ไม่เน้นการพัฒนาจิตใจจนเกินไป (อตตกิลมณานุโยค) พระพุทธองค์ให้ดำเนินชีวิตด้วยการปฏิบัติแต่พอดี พัฒนาทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจไปพร้อม ๆ กัน อีกประการหนึ่ง อริยมรรคมืองค์ 8 (วิ.มหา. (ไทย) 4/13/21) บุคคลต้องปฏิบัติไปพร้อม ๆ กันไม่สามารถจะแยกออกได้ หรือปฏิบัติทั้งศีล สมาธิ และปัญญาไปอย่างสมดุลกัน

(5) ต้องค่อยเป็นค่อยไปตามความเหมาะสม หลักทางสายกลาง คือ ต้องปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ต้องมีความพยายามอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ไม่ปฏิบัติตั้งเกินไปและไม่หย่อนจนเกินไป ที่พระองค์เปรียบเหมือนสายพิณ 3 สาย สายหนึ่งตึงก็ทำให้ไม่เพราะ ถ้าหย่อนเกินไปก็ไม่เพราะ ต้องทำให้สายพอดี ปานกลาง จึงจะเพราะ

(6) ต้องสอดคล้องกับจุดหมายหลักของชีวิต หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาล้วนแต่มีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพราะสืบเนื่องมาจากหลักสัจธรรมเดียวกัน เป็นไปเพื่อจุดประสงค์

เดียวกัน คือความดับทุกข์หรือปัญหาอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต เพราะฉะนั้น การสังเคราะห์ตามแนวพุทธ จะต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายหลักของชีวิต คือการดับทุกข์หรือปัญหาได้

ในทางปฏิบัติ หลักการนี้เป็นหลักการสำหรับตรวจสอบว่า การกระทำนั้น ๆ ถูกต้องหรือไม่ ถ้าหากการสังเคราะห์นั้นเป็นไปเพื่อเพิ่มพูนปัญหา อันเป็นไปเพื่อการดับทุกข์หรือปัญหา ตามหลักอริยสัจสี่ (วิ.มทา. (ไทย) 4/14/21) แล้ว ถือได้ว่าการปฏิบัตินั้นถูกต้องตามหลักการของพระพุทธศาสนา

(7) ต้องไม่ก่อทุกข์ให้แก่ตนเองและผู้อื่น ผลของการกระทำ เป็นไปเพื่อความไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น เป็นไปเพื่อการป้องกัน แก้อภัย ส่งเสริม พัฒนา ทั้งบุคคล กลุ่มชน และเป็นไปเพื่อการพัฒนาสังคม ทำให้ปัญหาสังคมลดลงไป ไม่เพิ่มปัญหาให้แก่สังคม

สรุปได้ว่า หลักการพัฒนาตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นหลักในการสังเคราะห์ช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือผู้อื่นให้ดีขึ้นต่อไป ทั้งนี้ ถือว่าการบูรณาการหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ในการพัฒนาสังคมนั้นมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการพัฒนาตามที่ปรากฏในยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศอย่างสมบูรณ์ อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคมประเทศชาติบ้านเมืองให้มีความเจริญเข้มแข็งมั่นคงอย่างแท้จริง

หลักภานา 4 ก็มีความสำคัญเช่นกัน การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ รูปแบบการพัฒนานักศึกษาตามหลักภานา 4 สามารถประยุกต์กับการเรียนการสอนสังคมศึกษาได้ทุกยุคสมัย และปัจจุบันแนวคิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ตั้งอยู่บนฐานคิดที่เชื่อว่า รูปแบบการศึกษาแบบดั้งเดิมในช่วงศตวรรษที่ 20 ซึ่งเน้นย้ำแต่การเรียนและท่องจำเนื้อหาในสาระวิชาหลัก อาทิ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาศาสตร์ สังคมศึกษา ไม่เพียงพออีกต่อไปแล้วในการดำรงชีวิตและการทำงานในโลกศตวรรษใหม่ภายใต้ความท้าทายใหม่ สำหรับแนวคิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 นั้น ตั้งต้นจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยให้ความสำคัญกับการปลูกฝัง “ทักษะ” ที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะในการคิดขั้นสูง ทักษะในการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและการทำงาน ทักษะด้านสารสนเทศและการสื่อสาร ควบคู่กับ “เนื้อหา” ในสาระวิชาหลักและความรู้อื่นที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 เช่น ความรู้เรื่องโลก ความรู้ด้านการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ ความรู้ด้านพลเมือง ความรู้ด้านสุขภาพ และความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ผ่านหลักสูตรที่มีลักษณะกระชับ (Lean curriculum) ช่างคิด (Thinking curriculum) และบูรณาการ (Interdisciplinary curriculum) จึงปฏิเสธเรื่องของการสอนสังคมศึกษาไม่ได้ ทั้งนี้เพื่อสร้างนักเรียนที่มี “คุณลักษณะ” อันพึงปรารถนาของโลกศตวรรษที่ 21 ได้ นั่นคือ รู้จักคิด รักการเรียนรู้ มีสำนึกพลเมือง มีความกล้าหาญทางจริยธรรม มีความสามารถในการแก้ปัญหาปรับตัว สื่อสารและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดชีวิต นอกจากนี้ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ยังต้องมีการผสมผสานเทคโนโลยีเข้ากับเนื้อหาและวิธีการสอน โดยใช้เทคโนโลยีสนับสนุนทฤษฎีการเรียนรู้แบบใหม่ในการพัฒนาเนื้อหาและทักษะแบบใหม่อีกด้วย เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควรมีคุณลักษณะที่

มีชีวิต มีพลวัต มีปฏิสัมพันธ์ การเชื่อมต่อและมีส่วนร่วม ใช้สื่อผสมอย่างหลากหลาย ปรับเปลี่ยนตามความสามารถและระดับของผู้เรียน มีเนื้อหาที่ไม่ยึดติดกับตัวสื่อ เลือกประกอบเนื้อหาได้เอง ค้นหาค้นหา-แก้ไข-จัดบันทึกได้ เก็บประวัติการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และมีระบบการประเมินผลการเรียนรู้ที่รวดเร็วและต่อเนื่อง

ในกรณีของระบบการศึกษา หัวใจสำคัญของการปฏิรูปเพื่อสร้างความรับผิดชอบคือ การทำให้โรงเรียนมีความรับผิดชอบต่อผู้ปกครองและนักเรียนมากขึ้น โดยโรงเรียนควรมีอิสระในการบริหารจัดการ และผู้ปกครองควรมีสิทธิเลือกโรงเรียนให้ลูกตามข้อมูลคุณภาพของโรงเรียนที่ได้รับการเปิดเผยต่อสาธารณะกล่าวคือ มีการส่งเสริมให้เกิดระบบ “ความรับผิดชอบต่อสายสั้น” (Short-route of accountability) หรือสายความรับผิดชอบต่อระหว่าง “ผู้ปกครอง-โรงเรียน-ครู” โดยไม่ต้องผ่านรัฐบาล เพิ่มมากขึ้น กระนั้น ในอีกด้านหนึ่งก็ต้องมีการปฏิรูประบบ “ความรับผิดชอบต่อสายยาว” (Long-route of accountability) หรือสายความรับผิดชอบต่อระหว่าง “ผู้ปกครอง-รัฐบาล-โรงเรียน-ครู” ซึ่งมีรัฐบาลเป็นตัวคั่นกลางในระบบ โดยรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรมีบทบาทในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อระบบการศึกษา เช่น การปรับปรุงระบบการเงินเพื่อการศึกษา ระบบประเมินผลงานครู และระบบประเมินคุณภาพสถานศึกษา ในแนวทางที่ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูต้องรับผิดชอบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียน

ระบบความรับผิดชอบต่อระบบการศึกษามาก กล่าวคือ ระบบความรับผิดชอบที่ดีเป็นปัจจัยหลักในการส่งเสริมให้กระบวนการแปลงทรัพยากรนำเข้า (Inputs) เป็นผลลัพธ์ (Outputs) และ/หรือผลได้ต่อสังคม (Outcomes) เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล นั่นคือมีการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้อย่างคุ้มค่า ทั้งนี้ บนเส้นทางของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่พึงปรารถนา ระบบการสร้างความรับผิดชอบต้องทำงานร่วมกับระบบอื่น ๆ ที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน นั่นคือ ระบบการเรียนรู้ อันได้แก่ หลักสูตร ตำราเรียน สื่อและเทคโนโลยี และระบบสนับสนุนการเรียนรู้ อันได้แก่ ระบบการบริหารจัดการโรงเรียนที่เป็นอิสระ ทั้งเรื่องการประเมินคุณภาพสถานศึกษา การพัฒนาคุณภาพครู และการมีงบประมาณที่เพียงพอต่อการยกระดับผลการเรียนของนักเรียน รวมถึงระบบการช่วยเหลือและยกระดับคุณภาพนักเรียน ครู และสถานศึกษา

ชีวิตเด็กนักเรียนอยู่ในช่วงอายุที่มีความสำคัญที่สุดในชีวิตของมนุษย์ เพราะเป็นระยะที่ร่างกายมีอัตราการพัฒนาสูงมากโดยเฉพาะทางสมอง ถ้าเด็กได้รับการพัฒนาเลี้ยงดูที่ดี ถูกต้องตามหลักจิตวิทยาและหลักวิชาการอื่น ๆ เด็กก็จะพัฒนาได้เต็มศักยภาพ และสามารถเจริญเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป พัฒนาการในช่วงปฐมวัยพื้นฐานของการพัฒนาการ จะส่งผลกระทบต่อในวัยต่อ ๆ มาของมนุษย์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาอารมณ์ และสังคม การพัฒนานักเรียนจึงต้องได้รับ

การเอาใจใส่และการพัฒนาอย่างถูกวิธี และมีคุณภาพ เพื่อเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าเพื่อการพัฒนาประเทศชาติสู่ความมั่นคงมั่งคั่งและยั่งยืนต่อไป

ทั้งนี้ รูปแบบการพัฒนาเด็กนักเรียนเพื่อความยั่งยืน จึงเป็นการพัฒนาโดยการประยุกต์หลักธรรมในพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักภavana 4 ประกอบด้วย 1. กายภavana คนเป็นภาวิตกาโย ตัวการกระทำเป็นกายภavana 2. ศีลภavana คนเป็นภาวิตสีโล ตัวการกระทำเป็นจิตภavana 3. จิตภavana คนเป็นภาวิตจิตโต ตัวการกระทำเป็นจิตภavana 4. ปัญญาภavana คนเป็นภาวิตปัญญา ตัวการกระทำเป็นปัญญาภavana (พระธรรมปิฎก, 2540: 51)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนานักเรียนตามหลักภavana 4 : กรณีศึกษา โรงเรียนท่าโขลง ตำบลท่าโขลง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เนื่องจากเด็กนักเรียนอยู่ในช่วงอายุที่มีความสำคัญที่สุดในชีวิตของมนุษย์ เพราะเป็นระยะที่ร่างกายมีอัตราการพัฒนาสูงมากโดยเฉพาะทางสมอง ถ้าเด็กได้รับการพัฒนาเลี้ยงดูที่ดี ถูกต้องตามหลักจิตวิทยาและหลักวิชาการอื่น ๆ เด็กก็จะพัฒนาได้เต็มศักยภาพ และสามารถเจริญเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป พัฒนาการในช่วงปฐมวัยพื้นฐานของการพัฒนาการ จะส่งผลกระทบต่อในวัยต่อ ๆ มาของมนุษย์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาอารมณ์ และสังคม การพัฒนานักเรียนจึงต้องได้รับการเอาใจใส่และการพัฒนาอย่างถูกวิธี และมีคุณภาพ เพื่อเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าเพื่อการพัฒนาประเทศชาติสู่ความมั่นคงมั่งคั่งและยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนานักเรียนตามหลักภavana 4 : กรณีศึกษา วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี
- 2) เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนานักเรียนตามหลักภavana 4 : กรณีศึกษา วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการพัฒนานักเรียนตามหลักภavana 4 : กรณีศึกษา วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี

3. คำถามการวิจัย

- 1) รูปแบบการพัฒนานักเรียนตามหลักภavana 4 : กรณีศึกษา วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี เป็นอย่างไร
- 2) ผลการเปรียบเทียบการพัฒนานักเรียนตามหลักภavana 4 : กรณีศึกษา วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เป็นอย่างไร
- 3) ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการพัฒนานักเรียนตามหลักภavana 4 : กรณีศึกษา วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี เป็นอย่างไร

4. ปัญหาที่ต้องการทราบ

- 1) สภาพการพัฒนานักเรียนตามหลักภาวะ 4 : กรณีศึกษา วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี
- 2) ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาการเรียนตามหลักภาวะ 4 : กรณีศึกษา วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี
- 3) ข้อเสนอแนะการพัฒนาการเรียนตามหลักภาวะ 4 : กรณีศึกษา วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี

5. สมมติฐานการวิจัย

- 1) ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศต่างกัน มีความเห็นต่อรูปแบบการพัฒนาการเรียนตามหลักภาวะ 4 : กรณีศึกษา วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี แตกต่างกัน
- 2) ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุต่างกัน มีความเห็นต่อรูปแบบการพัฒนาการเรียนตามหลักภาวะ 4 : กรณีศึกษา วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี แตกต่างกัน
- 3) ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีพื้นฐานอบรมทางการศึกษาที่ต่างกัน มีความเห็นต่อรูปแบบการพัฒนาการเรียนตามหลักภาวะ 4 : กรณีศึกษา วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี แตกต่างกัน
- 4) ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเติบโตในสังคมปทุมภูมิคือสถานภาพทางครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดูที่ต่างกัน มีความเห็นต่อรูปแบบการพัฒนาการเรียนตามหลักภาวะ 4 : กรณีศึกษา วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี แตกต่างกัน

6. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษารูปแบบการพัฒนาการเรียนตามหลักภาวะ 4 : กรณีศึกษา วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี ในด้านกายภาวนา ด้านศีลภาวนา ด้านจิตตภาวนา และด้านปัญญาภาวนา

ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

- 1) ขอบเขตด้านประชากร คือ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี
- 2) ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี จำนวน 30 คน ด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง

ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาเฉพาะ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้กำหนดระยะเวลาตั้งแต่ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2562 ถึงเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2562 เป็นระยะเวลา 8 เดือน

7. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนานักเรียนตามหลักภาวนา 4 : กรณีศึกษา วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี” ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะไว้ ดังนี้

รูปแบบการพัฒนา หมายถึง องค์ความรู้ที่เกิดจากการวิจัยที่ทำให้มั่นคง ทำให้ก้าวหน้า ในการดำเนินชีวิตประจำวันให้เกิดปกติสุข ทั้งทางร่างกาย และจิตใจตามกรอบของหลักภาวนา 4

ภาวนา 4 หมายถึง องค์ความรู้จากการวิจัยที่เกิดจากหลักปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองหรือพัฒนาจิตใจ 4 ชั้น ดังนี้ (พระเทพเวที, 2535)

1) พัฒนากาย หรือการทำให้ร่างกายเติบโตแข็งแรง การกินอาหารให้ได้คุณค่ากินพอดี ด้วยความรู้จักประมาณ ให้ร่างกายอยู่ผาสุก มีสุขภาพดี

2) พัฒนาศีล หรือพัฒนาทางสังคม ศีลคือการอยู่ในกฎระเบียบ วางตัวเหมาะสม ไม่แสดงกิริยามารยาทที่หยาบคาย

3) พัฒนาจิตใจ หรือพัฒนาทางอารมณ์ ก็คือเรื่องของจิตใจนั่นเอง

4) พัฒนาปัญญา หรือพัฒนาการทางปัญญาแก้ไข้ปัญหา ตลอดจนรู้เท่าทันเหตุปัจจัย มีอะไรเกิดขึ้นก็รู้จักมองตามเหตุปัจจัย

นักศึกษา หมายถึง กลุ่มเยาวชนชายและหญิงที่กำลังเรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 3 ในวิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี

วิทยาลัย หมายถึง สถานศึกษาสำหรับหลักสูตรอาชีวศึกษา ได้แก่วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

กรณีศึกษา หมายถึง การนำรูปแบบการพัฒนานักเรียนตามหลักภาวนา 4 มาทดลองตามกระบวนการสอนสังคมศึกษากับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี

รูปแบบ หมายถึง ข้อกำหนดที่ผู้วิจัยออกแบบเพื่อเป็นเครื่องมือทดลองสอนในการวิจัยตามกระบวนการทางวิชาการ

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1) ทำให้ทราบรูปแบบการพัฒนานักเรียนตามหลักภาวนา 4 : กรณีศึกษา วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี

- 2) ทำให้ทราบการเปรียบเทียบการพัฒนาการเรียนตามหลักภาวะ 4 : กรณีศึกษา วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- 3) ทำให้ทราบข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี เตปิฎก. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กมล ภู่งประเสริฐ. (2544). *การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์พับบลิเคชั่น จำกัด.
- การศาสนา, กรม.(2544). *รายงานการศาสนาประจำปี 2544*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กิริติ ศรีวิเชียร. (2527). *อดีต ปัจจุบัน และอนาคตแห่งบทบาทของสังคมวัด ในการแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- คณะกรรมการการเลือกตั้ง, สำนักงาน. (2542). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2525). *สังคมวิทยาศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: แพร่วิทยา.
- ฉัตรชัย อรณนันท. (2529). *หลักการบริหารการศึกษา*. พิษณุโลก: แผนกเอกสารการพิมพ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.
- ธำรง บัวศรี. (2532). *ทฤษฎีหลักสูตรออกแบบพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ประเวศ วะสี. (2540). *พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2535). *การบริหารงานวิชาการ*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริม กรุงเทพมหานคร.
- วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- สมพร เทพสิทธิ์า. (2534). *การพัฒนาเศรษฐกิจกับบทบาทของพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: สมชายการพิมพ์.
- กิติพงษ์ วงศ์สุวรรณ. (2557). *การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร.ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

จักรพงษ์ ปรางค์วิเศษ. (2561). การศึกษาทัศนคติของคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดนครสวรรค์. *ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

ปราณี เกื้อทอง. (2558). บทบาทของพระสงฆ์ในงานพัฒนาชุมชน : ศึกษากรณีวัดในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*. สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

Prangpratanpon, Sakda. (1998). "A Buddhist Philosophy of Education: With Implications for Raths, Louis E. Merrill Harmin and Sidney B. Simon. Values and Teaching: Working with Values in the Classroom. Ohio: Charles E. Merrill Publishing.

*****